

„Aki embernek hitvány, magyarnak is alkalmatlan.”

Tamási Áron novellájának csattanója, mely közmondássá vált magyar népünk ajkán

A néprajzkutatók egyik alapdefiníciója a [folklorizáció](#), amelyet még az egyetem első félévében a Bevezetés a néprajztudományba (minden tudomány a saját diszciplínájának alapjaival ismerteti meg a diákjait) tantárgy keretében sajátít el a lelkes hallgató. Arról a jelenségről van szó, amikor egy hivatásos művészeti alkotás az egyszerű ember mindennapjainak része lesz, azt a közösség (újabbán olykor szubkultúra) ízlésére formálva alakítják és illesztik bele a kultúrába.

Ilyen például, ahogy a Biblia verseiből közmondások lesznek (Ki kardot fog, kard által vész el, Aki másnak vermet ás, maga esik bele, Ki nem dolgozik ne is egyék, Ember tervez, Isten végez, Gyümölcsseiről ismerni meg a fát, Jobb adni, mint kapni, Ki mint vet, úgy arat, Ne ítéld, hogy ne ítéltess, Nyomtató lónak ne kösd be a száját, Szemet szemért, fogat fogért, Utolsókból lesznek az első).

Szintén ezt a jelenséget ismerhetjük fel abban, ahogy a korakereszténység teológiája a népi imádságokra hatott: a kiostált imákat a magyar parasztság megtartotta és az egyház tiltása ellenére imádkozta.

„...A papok elizették, a misszionáriusok, hát aztán ezeket nem vígezik, ezeket megtiltották... mit tudunk, mondtuk, mikor gyóntunk, azt mind el köllött hannyi... Iszen az öregapám engem tanított mindenfélire, de e'tiltották... sokat, sokat e'tiltottak...” (Pográny [Csehszlovákia], 1973. XI. 8. P. I.-né, 1923.)

„...kigyóna az esperesnek, az meg letiltotta őket. Azt mondta nekik, dobják a tűzbe, azt nem szabad imádkozni. Azt nem mondta, hogy miért. Azok nem engedelmeskedtek neki... Nagymama azt mondta neki: »Dobja be, esperes úr, én nem dobom be«.” (Nógrádsipek, 1972. XI. 11. K. J.-né, 1920. Nagyanyja 1965-ben halt meg 94 éves korában.)

Szintén folklorizációnak számít a népszokásainkban fellelhető reneszánsz, barokk, rokokó hatások, ám mindenki számára a legvilágosabb példa mégis Petőfi Sándor versei, amelyek rendkívül gyorsan bekerültek a magyar népi kultúrába. Szinte nincs is olyan magyar ember, aki

„Aki embernek hitvány, magyarnak is alkalmatlan.”

Írta: Benedek Csaba

2020. április 10. péntek, 12:04 - Módosítás: 2020. április 10. péntek, 14:38

ne ismerne legalább egy ilyen népdalt (Hegyen ülök-De szeretnék az erdőben fa lenni; Alku-Juhászlegény, szegény juhászlegény). Terbe Lajos 1930-ban 51 Petőfi verset talált, melyek népdalokká váltak. Azóta természetesen a kutatás tovább növelte ezt a számot.

Néhány éve lettem figyelmes rá, hogy Tamási Áron egyik novellájának záró sora, úgy is mondhatnám, csattanója átkerült a köznyelvbe és közmondássá vált. Nem csupán Szolnokon és szülőfalumban, Felsőgödön hallottam már több embertől, az internet is tele van vele, ám többnyire a közmondássá vált, folklorizálódott formájában. Az eredeti írásban (Tulipános téli sapka) egy sapkavásárlásról szól a történet, melyben apa és fia a vétel során egy *dalmáta* férfivel találkoznak, aki magyarrá szeretne válni. Azonban egy szegény, rongyos falusi gyermek bátorodik a kocsmába, amire az idegen pofon üti. A történet főszereplője mondja neki ekkor a novella végén:

„Amíg embernek hitvány, magyarnak nem alkalmas.”

Ebből lett aztán köznyelvben az

„Aki embernek hitvány, magyarnak is alkalmatlan”.

Irodalom:

[Csoóri Sándor: A népköltészet és Petőfi, Tiszatáj 1973.](#)

[Erdélyi Zsuzsanna: Hegyet hágok, lőtőt lepök:](#)

[Magyar Néprajzi Lexikon: folklorizáció:](#)

[Tócsos Vilmos: A népi kultúra és a jellemző: alapfogalmak:](#)

Tamási Áron eredeti műve a Tulipános téli sapka itt olvasható (lefelé kell görgetni az egérrel, sokadik novella):

[MEGTEKINTEM](#)

Petőfi Sándor Alku című verse folklorizálódott formában népdalként a Dűvő zenekar tolmácsolásában:

[MEGTEKINTEM](#)